

ВПЛИВ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНЬОЇ ГАЛУЗІ ДО ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЦЬОГО ПРОЦЕСУ

У статті обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців автомобільно-дорожньої галузі до партнерської взаємодії в професійній діяльності. Акцентовано на таких з них, як забезпечення оволодіння студентами мотивами, знаннями, вміннями, особистісними якостями, необхідними для взаємодії на основі партнерства, а також набуття практичного досвіду такої взаємодії.

Ключові слова: *готовність, майбутній фахівець, автомобільно-дорожня галузь, партнерська взаємодія.*

Глобалізація та інтеграція сфер життєдіяльності сучасного суспільства призводять до необхідності підготовки представників будь-якої професії до розвитку партнерської взаємодії в професійній діяльності. Особливої актуальності це набуває для автомобільно-дорожньої галузі, оскільки від результатів її реалізації значною мірою залежить ефективність вирішення великомасштабних проблем, пов'язаних з переміщенням людей і матеріальних цінностей.

На основі аналізу наукової літератури встановлено, що вчені досліджували окремі аспекти окресленої проблеми. Так, сутність поняття “взаємодія”, її співвідношення з іншими близькими феноменами (“спілкування”, “відносини”, “колективна діяльність” тощо), основні показники покращення характеристик взаємодії її учасників визначено в працях М. Вебера, Г. Дворецької, В. М’ясищева та ін. Різні підходи до класифікації типів соціальної взаємодії проаналізовано С. Єгорихіною, І. Зимньою, В. Смирновим та ін. Специфіку партнерської взаємодії як соціального феномена охарактеризовано в публікаціях В. Михеєва, П. Третьякова, Н. Хридіної та ін. Концептуальні основи організації освітньої взаємодії на засадах партнерства обґрунтовано в доробках В. Вихрущ, С. Копилової, Т. Круковської, Н. Ткачової та ін. Сенс і структуру феноменів готовності, зокрема професійної, розкрито в дослідженнях Е. Зеєра, В. Моляка, В. Шадрикова та ін. Деякі питання професійної підготовки майбутніх інженерів, зокрема фахівців автомобільно-дорожньої галузі, висвітлено в працях таких науковців, як: Ю. Бугаєвська, О. Гнатюк, В. Кулешова, М. Лазарєв, О. Коваленко, О. Романовський та ін.

Актуальність визначеної тематики посилюється необхідністю усунення виявлених суперечностей між потребою ринку праці у фахівцях, здатних до здійснення партнерської взаємодії, і реальною відсутністю в них цієї інтегральної властивості, між значними навчально-виховними можливостями вищого навчального закладу щодо формування в студентів зазначеної готовності й недостатнім їх використанням викладачами вищої школи.

Мета статті – теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців автомобільно-дорожньої галузі до партнерської взаємодії у професійній діяльності та їх вплив на ефективність цього процесу.

Під готовністю майбутнього фахівця до партнерської взаємодії в професійній діяльності ми розуміємо інтегральне утворення особистості, що дає змогу реалізовувати взаємодію з іншими її учасниками на основі партнерства. Така готовність може зазнавати змін, які зумовлені віком, досвідом навчання або професійною діяльністю, а також індивідуальними можливостями людини.

У процесі дослідження нами зроблено висновок про те, що зазначена готовність включає в себе чотири структурних компоненти: мотиваційно-цільовий (сформованість мотивів з оволодіння основами взаємодії на партнерській основі, прояв спрямованості на розвиток партнерської взаємодії з іншими людьми); когнітивний (засвоєння знань про сутність партнерської взаємодії у професійній діяльності інженера, основи розвитку відносин з іншими людьми на суб'єкт-суб'єктній основі, правила ділового спілкування тощо); комунікативно-практичний (сформованість необхідних груп умінь (організаційно-комунікативних, асертивно-вольових і оціночно-рефлексивних), що забезпечують здатність студента здійснювати конструктивну взаємодію, спрямовану на ефективне виконання поставлених виробничих завдань на основі співучасті, співтворчості, співуправління тощо); особистісний (сформованість необхідних професійно-особистісних якостей: інтелектуальної мобільності, доброзичливості, уважності, толерантності, емпатійності тощо).

На основі вищевказаного наголосимо, що організація взаємодії з іншими людьми на основі партнерства вимагає від інженера автомобільно-дорожнього профілю прояву певних мотивів, ціннісних відносин, знань, умінь і особистісних якостей. Однак, як свідчать результати проведеного нами пілотажного дослідження, адекватні уявлення про партнерську взаємодію сформовані тільки в 19,7% опитаних студентів, лише третина майбутніх фахівців вважає партнерську взаємодію стійкою основою для майбутньої професійної діяльності. Як наслідок, тільки 27,6% студентів впевнені в необхідності цілеспрямованого формування в майбутніх фахівців автомобільно-дорожньої галузі готовності до партнерської взаємодії в професійній діяльності. На питання, пов'язане з самооцінюванням студентами рівня своєї готовності до реалізації партнерської взаємодії в майбутній професійній діяльності, більшість із них (63,9%) обрали своєю відповіддю середній рівень. Тільки 6,4% студентів вважали, що ця їхня властивість відповідає високому рівню. Решта осіб (29,7%) визнали рівень своєї готовності до реалізації партнерської взаємодії в майбутній професійній діяльності низьким.

З відповіддю на вищенаведене питання повністю узгоджувалися відповіді студентів на наступне питання, що стосувалось їхньої спроможності

запобігати, а при необхідності своєчасно вирішувати конфліктні ситуації. Так, більшість студентів вважали себе недостатньо підготовленими в цьому плані, причому 49,8% опитаних стверджували, що вони частково підготовлені до вирішення таких ситуацій, а решта (15,4%) – що вони взагалі практично не підготовлені до цього.

Отримані відповіді майбутніх інженерів стосовно запитання про наявність у них утруднень в узгодженні власної позиції з позицією інших людей у процесі взаємодії засвідчили, що майже третина студентів відчували такі труднощі часто, практично половина опитаних – час від часу, а 20,4% студентів стверджували, що такі утруднення в них майже не виникають.

Значну увагу під час проведення пілотажного дослідження відводили також вивченню думок майбутніх фахівців автомобільно-дорожньої галузі щодо визначення ефективності їхньої професійної підготовки в контексті формування готовності до здійснення партнерської взаємодії. Зокрема, за отриманими даними, 49,6% студентів стверджували, що навчальні заняття у ВНЗ проводяться на основі здійснення партнерської взаємодії тільки часу від часу, а 28,4% зазначали, що це відбувається рідко.

Крім цього, під час проведення пілотного дослідження тільки 7,2% студентів вважали, що заняття у ВНЗ інтенсивно сприяють формуванню у них мотивів, знань, умінь, особистісних якостей, необхідних для розбудови партнерської взаємодії. Водночас 29,8% опитаних, навпаки, вважали, що заняття, які вони відвідують, майже не сприяють формуванню в них вищевказаних властивостей.

Отже, висновки науковців і результати проведеного нами пілотного дослідження доводять, що під час навчання студентів автомобільно-дорожніх спеціальностей у ВНЗ слабо реалізуються можливості цього процесу в плані формування готовності майбутніх фахівців до здійснення партнерської взаємодії в професійній діяльності. Для забезпечення позитивних змін у цій ситуації важливо під час здійснення освітнього процесу в технічному ВНЗ передбачити проведення з майбутніми фахівцями автомобільно-дорожнього профілю цілеспрямованої роботи з формування їх готовності до партнерської взаємодії в професійній діяльності. У світлі цього доцільно визначити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови, реалізація яких підвищить ефективність цього процесу.

Очевидно, що в процесі здійснення професійної підготовки майбутніх фахівців автомобільно-дорожньої галузі важливо забезпечити оволодіння ними знаннями, вміннями, особистісними якостями, необхідними для успішної професійної діяльності. При цьому необхідно враховувати, що якщо студент під час навчання у ВНЗ не був активним суб'єктом освітньої діяльності, не сприймав обговорення актуальних професійних і соціокультурних проблем як процес “співіснування” з іншими його учасниками, які “проживають” разом ці проблеми, то в майбутній професійній діяльності він теж не зможе організовувати конструктивну взаємодію з іншими працівниками [1]. Тому в процесі здійснення професійної підготовки важ-

ливо забезпечити формування в майбутніх фахівців уміння активно підключатися до процесу педагогічної взаємодії на принципах партнерства, виявляючи в цьому питанні впевнену особистісну позицію. У науковій літературі також відзначено, що в розбудові взаємодії важливу роль відіграє емоційно-чуттєва сфера людини. Тому характер її впливу великою мірою зумовлює тип взаємодії, що складається між людьми, та забезпечує виникнення в її учасників певних емоційних відгуків. Очевидно, що позитивний характер такого впливу сприяє формуванню доброзичливих відносин між усіма учасниками освітнього процесу, успішному засвоєнню студентами визначених знань, створює передумови для розкриття їхнього особистісного потенціалу, прояву навчальної сталості й рівноваги [1].

Отже, під час взаємодії з певним об'єктом чи суб'єктом у студентів відбуваються певні зміни у сфері потреб, мотивів, емоцій, сили волі тощо, причому в деяких випадках вони усвідомлюють наслідки цього впливу, в інших – ні. Проте в будь-якому разі об'єкт діяльності стає для них не тільки носієм способу діяльності у сфері наукових понять, а й уособленням емоційно-чуттєвої сутності суб'єкта на момент взаємодії з ним.

На підставі вищевикладеного зроблено висновок про те, що першою педагогічною умовою формування готовності майбутніх фахівців автомобільно-дорожньої галузі до партнерської взаємодії в професійній діяльності є забезпечення оволодіння студентами мотивами, знаннями, вміннями, особистісними якостями, необхідними для реалізації взаємодії на основі партнерства під час колективного вирішення навчальних та професійно-навчальних ситуацій у ВНЗ.

Очевидно, що здатність особистості до здійснення партнерської взаємодії може вдосконалюватися протягом усього її життя. Причому особливе значення в цьому процесі набуває практичний досвід людини, накопичений нею під час участі в такій взаємодії. Цей досвід являє собою складну, багаторівневу, багатогранну конструкцію, яка складається зі своєрідного поєднання соціальних ролей, ціннісних орієнтацій, які особистість приймає як соціальні норми [2–4]. Можна зробити висновок, що для формування готовності майбутніх фахівців до розвитку партнерської взаємодії необхідно в процесі професійної підготовки забезпечити набуття ними досвіду такої взаємодії. Застосування в професійній підготовці різноманітних ситуацій з різними контекстами, навчальних і навчально-професійних завдань дає студентам змогу краще з'ясувати специфіку своєї майбутньої професійної діяльності, вимоги до її здійснення, у тому числі й стосовно розбудови партнерської взаємодії. Центральне ж місце в цьому плані серед різних форм організації навчальної діяльності майбутніх інженерів посідає виробнича практика, яка є важливим складником процесу професійного становлення майбутнього інженера та має на меті закріплення знань, засвоєних ним під час теоретичного навчання, а також набуття необхідних умінь, навичок, досвіду практичної діяльності у своїй професійній галузі. Кожна виробнича практика дає майбутнім фахівцям змогу накопичувати досвід виконання визначених професійних обов'язків на реальному робо-

чому місці, встановлення різнопланових комунікативних зв'язків з колегами та діловими партнерами з метою вирішення поставлених фахових завдань. А це означає, що під час проходження виробничої практики в разі грамотної її організації студенти мають широкі можливості щодо збагачення свого досвіду партнерської взаємодії з іншими людьми. Тому другою педагогічною умовою формування готовності майбутніх фахівців автомобільно-дорожнього профілю до партнерської взаємодії в професійній діяльності є забезпечення набуття ними під час проходження виробничої практики досвіду такого типу взаємодії з колегами, діловими партнерами й представниками різних державних структур на основі прояву здатності до децентрації. Суть децентрації виявляється в зміні погляду, що відбувається в результаті його зіткнення, зіставлення та інтеграції з позиціями опонентів.

Висновки. Ефективне формування готовності майбутніх фахівців автомобільно-дорожньої галузі до партнерської взаємодії забезпечується виконанням двох виділених вище умов, зокрема: оволодіння студентами мотивами, знаннями, вміннями, особистісними якостями, необхідними для реалізації взаємодії на основі партнерства; набуття досвіду такого типу взаємодії з колегами, діловими партнерами під час проходження виробничої практики.

Список використаної літератури

1. Деревцова Е. Н. Модульный подход в формировании готовности будущих социальных педагогов к партнерским отношениям / Е. Н. Деревцова // Гуманитарные исследования в Восточной Сибири и на Дальнем Востоке. – 2013. – № 2. – С. 145–149.
2. Парыгин Б. Д. Основы социально-психологической теории / Б. Д. Парыгин. – Москва : Мысль, 1971. – 351 с.
3. Румянцев С. А. Формирование готовности студентов педагогического вуза к профессиональному саморазвитию / С. А. Румянцев, В. В. Сохранов // Вестник Костромского государственного университета им. Н. А. Некрасова. – 2010. – № 2. – С. 349–353.
4. Смирнов В. С. Педагогические условия формирования опыта конструктивного взаимодействия у курсантов военного вуза в трудных ситуациях жизнедеятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / В. С. Смирнов. – Кострома, 2006. – 175 с.

Стаття надійшла до редакції 03.02.2015.

Комарова М. С. Влияние педагогических условий формирования готовности будущих специалистов автомобильно-дорожной отрасли к партнерскому взаимодействию на эффективность этого процесса

В статье обоснованы педагогические условия формирования готовности будущих специалистов автомобильно-дорожной отрасли к партнерскому взаимодействию в профессиональной деятельности. Акцент делается на таких из них, как обеспечение овладения студентами мотивами, умениями, личностными качествами, необходимыми для взаимодействия на основе партнерства, а также приобретение практического опыта такого взаимодействия.

Ключевые слова: *готовность, будущий специалист, автомобильно-дорожная отрасль, партнерское взаимодействие.*

Komarova M. Influence of Pedagogical Conditions of Formation of Readiness of the Future Experts Highway Branches to the Partnership on the Efficiency of this Process

The article outlines and grounds pedagogical conditions of forming readiness of the future specialists in automobile and highway industry to partner interaction in their professional work. It gives the analysis of the scientific works connected to the phenomenon of interaction in general as well as partnership interaction in particular. In the study four

structural components are identified. They are motivational, cognitive, communicative and practical, and personal. These components are said to be the key elements that form readiness of the future specialists to partner interaction. Results of the experimental research and their analysis are given in the article. Constructive ways of solving the problems of the preparation of the future specialists to partner interaction in the process of studying at university are suggested. Two main pedagogical conditions of readiness of the future specialists of automobile and highway industry to partner interaction in their professional activities on efficiency of this process are grounded. It is concluded that the efficient formation of the future specialists of automobile and highway industry to partner interaction in their professional activities is ensured by the implementation of the two conditions pointed out above.

Key words: *readiness, future specialist, automobile and highway industry, pedagogical conditions, partnership, professional work.*